

Gekwalificeerd advies plan Duvelhok

Kerngroep Ons Duvelhok, mei 2023

De deelnemers aan de tafelsessies reageerden allen positief op het schets (1)

Inhoudsopgave

1. Ter inleiding	3
2. Het Duvelhok	5
3. Woningbouw	7
4. Bouwhoogte	8
5. Verkeer	9
6. Groenvoorzieningen	10
7. Conclusie	11

1. Ter inleiding

De Kerngroep Ons Duvelhok kan zich niet vinden in het door projectontwikkelaar Dokvast gepresenteerde bouwplan 'Duvelhof' en wel hierom:

De ambitie om het Rijksmonument Duvelhok te renoveren en revitaliseren ondersteunen wij van harte. Echter, achter die ambitie gaat een plan schuil voor de bouw van 66 wooneenheden en bijna 1900 m² commerciële ruimten. Deze zouden voor het overgrote deel op het huidige parkeerterrein achter het Duvelhok gerealiseerd moeten worden. Het beoogde aantal wooneenheden brengt op deze locatie een naar verhouding te groot bouwvolume met zich mee. In het plan van Dokvast leidt dat tot hoogbouw en dicht op elkaar staande gebouwen.

Stedenbouwkundig gezien legt het bouwplan Duvelhof geen verbinding met de bebouwing en het karakter van de aangrenzende buurt.

Verderop in dit advies wordt deze zienswijze onderbouwd en worden ook alternatieven aangedragen.

Vooraf enkele begripsbepalingen:

- Kerngroep Ons Duvelhok: deze wordt gevormd door bewoners uit verschillende straten in de buurt en is breed en evenwichtig samengesteld.
- In deze notitie wordt de Kerngroep Ons Duvelhok verder aangeduid als de Kerngroep;
- Buurt: omwonenden van Rijksmonument Duvelhok.
- Duvelhok en omgeving: het Rijksmonument Duvelhok en het aangrenzende parkeerterrein.

De voorbereiding van het bouwplan Duvelhok kent een lange geschiedenis. Tot op heden is de Kerngroep Ons Duvelhok bijna twee jaar met het plan in de weer geweest. De Kerngroep heeft veel acties opgezet om de wensen en zorgen van bewoners uit de buurt op tafel te krijgen:

- Formeren Kerngroep Ons Duvelhok. Talloze vormen van overleg, waaronder co-creatie-sessies, gesprekken wethouder en vergaderingen met buurtcollectief;
- Opzetten website www.onsduvelhok.nl¹ en Facebookpagina;
- Ontwerpen logo van het Duvel-vlammetje met drie kleuren, kleuren die de drie stakeholders (buurt, gemeente en ontwikkelaar) vertegenwoordigen;
- Maken en verspreiden van bulletins om de buurt op de hoogte te houden van de ontwikkelingen (van 350 tot inmiddels >500 huisadressen);
- Opzetten en afnemen van enquête² (respons: 117 huishoudens);
- Handtekeningenactie tegen groot volume en horeca/detailhandel (253 maal getekend);
- Raamposters voor de belangrijkste standpunten en zorgen van bewoners;
- Maken van 3D-animaties: realistische artist impressions van (o.a.) het voortgangsmodel van Dokvast (deze animaties zijn te vinden op onze website: <https://www.onsduvelhok.nl/status>).

¹ Te raadplegen voor meer informatie.

² Niet te verwarren met de enquête van projectontwikkelaar Dokvast

Het ontwerpen van het logo geeft de startpositie weer. Wij zijn geen tegen-alles-buurtgroep! De buurt was op voorhand erg gemotiveerd om samen met de gemeente en ontwikkelaar een gedragen plan te ontwikkelen. Dit is ook terug te vinden in de visie op de website: “samen invulling geven aan het Duvelhok en actief verbinden van de buurt, projectontwikkelaar Dokvast en de gemeente.” Een plan dat recht zou doen aan de buurtidentiteit én andere ambities. De buurt begrijpt heel goed dat op deze plek een parel voor Tilburg kan ontstaan.

Het initiatief van de gemeente om d.m.v. een pilotproject tot een vorm van co-creatie te komen heeft echter niet geleid tot het dichter bij elkaar brengen van de betrokken partijen. Uit het thans voorliggende bouwplan van Dokvast komt dat tot uiting. De projectontwikkelaar is vooral gefocust op het bouwen van zoveel mogelijk massa. Het economisch rendement prefereert in de plannen. Het sociaal-cultureel en maatschappelijk rendement krijgt in de begeleidende tekst van de bouwplannen volop aandacht. In de concrete uitwerking daarvan is daar echter weinig meer van terug te vinden. In eerste instantie zou je dat niet denken bij het doornemen van de fraai geïllustreerde brochure “Duvelhof, verweven met de stad”. Deze staat bol van kunstig in elkaar gezet stedenbouwkundige proza.

In het voor u liggende advies wordt met name de aandacht gericht op het door Dokvast ingediende bouwplan. In de periode van voorbereiding heeft de Kerngroep Ons Duvelhok veel tijd en energie in het Duvelhof-project gestoken. Buurtbewoners zijn boos over de plannen die Dokvast nu presenteert. Zij hebben het gevoel dat deelname aan de bijeenkomsten met Dokvast en de gemeente als legitimatie gebruikt wordt voor de voorgestane bewonersparticipatie: afvink-participatie. Het in opdracht van de gemeente opgestelde evaluatierapport onderstreept deze teleurstelling.

De inzet voor een beter op de wensen van buurtbewoners en op het karakter van de woonomgeving en de stad afgestemd plan blijft onverminderd overeind. Een bouwplan, kleinschaliger van opzet, is en blijft voor de buurt een cruciaal uitgangspunt. Daarnaast maakt de buurt zich sterk voor het behoud van het Rijksmonument Duvelhok.

Voor wat betreft de opzet van de bouwplannen van Dokvast wordt aangesloten bij de strategie die de gemeente heeft geformuleerd in de Stedelijke Ontwikkelstrategie Wonen³. De zienswijze van de Kerngroep sluit nauw aan bij deze strategie:

“De vier verdichtingsprincipes hebben betrekking op de wijze waarop we op een verantwoorde manier kunnen verdichten. We verdichten:

1. Met een menselijke maat: *een omgeving waarin mensen zich prettig voelen, met een stedelijk leven op ooghoogte, interactie tussen gebouwen en openbare ruimte, een fijnmazig netwerk van openbare ruimte en inrichting en beheer van de openbare ruimte die aansluit op toekomstig gebruik. Daarbij vinden we ook het kwaliteitsniveau en de representativiteit van de openbare ruimte belangrijk.*

³ <https://www.tilburg.nl/gemeente/gebiedsontwikkeling/toekomst-van-tilburg-verstedelijksopgave>

2. **Duurzaam en toekomstgericht:** een klimaatadaptieve, klimaatneutrale en gezonde omgeving die ontmoeting stimuleert, en verstedelijking in combinatie met veranderende duurzame mobiliteit.

3. **Voortbouwend op het Tilburgse weefsel:** de cultuurhistorische tijdslagen en het DNA van stad blijven zichtbaar. Daarvoor het nodig dat we *gebiedsgericht werken en er op een passende wijze en mate wordt verdicht, ingeweven en vermengd.*

4. **Met maatschappelijk rendement en betrokkenheid:** we creëren een actief proces van denken en doen met bewoners, marktpartijen, instellingen en andere partners om toegevoegde waarde te realiseren in de stad. *Dit vindt plaats op verschillende abstractieniveaus; van het opstellen van beleid, het ontwikkelen van visies tot en met het ontwerpproces in verschillende gradaties van participatie tot co-creatie. De gebruiker staat hierbij centraal.*”

“Dit willen we bereiken door vier verbeteringen van onze bestaande werkwijze:

1. **Opgaven meer systematisch te prioriteren.** Onze ambtelijke capaciteit richten we met name op grotere integrale gebiedsontwikkelingen, waar we vaker de regierol gaan pakken en sturen op het resultaat.

2. **Te beoordelen wat extra nodig is om het tempo hoog te houden.** Dit doen we periodiek voor alle ontwikkelingen. Denk hierbij aan planologische, programmatische of financiële maatregelen.

3. **Eerder in het proces samen te werken** met zowel marktpartijen als corporaties, zodat bouwinitiatieven *direct bij de start ‘de juiste richting’ meekrijgen. We geven zo vroeg mogelijk richting initiatiefnemers aan wat we belangrijk vinden en waar we strak op sturen.*

4. **Meer gebiedsgericht in plaats van projectgericht** zaken op te pakken en inwoners en de wijk conform het actieplan inwonersparticipatie centraal te stellen.”

Kanttekening van de Kerngroep: hier gaat het dus al mis met de bedoelde verbetering van de bestaande werkwijze. Betrokken (buurt-)bewoners ontbreken!

In de volgende hoofdstukken worden door de buurtbewoners alsnog bouwstenen voor een gezamenlijk ontwikkelplan van het project Duvelhok aangedragen.

2. Het Duvelhok

In de gepresenteerde plannen staan het renoveren en revitaliseren van het Duvelhok centraal. Daar haalt Dokvast in haar brochure alles voor uit de kast. Het Rijksmonument kan haar culturele plek in de samenleving blijven vervullen, zo wordt gesteld. Die functie vervulde het Duvelhok reeds in verschillende vormen.

Dokvast heeft gekozen voor de renovatie van het Rijksmonument Duvelhok. De bekostiging daarvan moet blijkbaar gerealiseerd worden uit (huur-)opbrengsten van de te bouwen woningen en commerciële ruimten. Het is een oneigenlijk argument om het beoogde volume aan wooneenheden te koppelen aan de renovatie van het Duvelhok. In de visie van de Kerngroep is er genoeg plek voor woningbouw, echter niet zo massaal als ingevuld in het plan *Duvelhof*. De naam suggereert een rustige,

kleinschalige opzet met een menselijke maatvoering. Daar is absoluut geen sprake van. Hierover later meer.

De vraag is of de buurten die aan het stadscentrum grenzen, behoefte hebben aan een horecafunctie zoals in de brochure Duvelhof beweerd wordt. In de onmiddellijke nabijheid liggen het Veemarktkwartier, de Korte Heuvel, het Piusplein en de Piushaven als uitgaans- en recreatiegebieden. Bewoners kennen hun eigen buurt het beste. Zij wonen daar immers. Bewoners hebben gesproken met de Kerngroep, die op basis daarvan een enquête heeft uitgezet. De uitslag daarvan is heel duidelijk: de buurt is een rustig woongebied, direct tegen alle reeds bestaande horeca-, culturele- en recreatievoorzieningen aan. Bewoners hebben absoluut geen behoefte aan horeca met bijhorende terrassen. In dit verband verwijzen we naar de missie zoals deze op de website www.onsduvelhok.nl te lezen valt: “Een toekomstbestendige duurzame wijk... Waar de menselijke maat en sociale cohesie centraal staan...”

In genoemde brochure wordt door de ontwikkelaar verwezen naar een in hun opdracht uitgevoerd onderzoek naar een nieuwe horecavoorziening in het Duvelhok (blz. 24). Het onderzoek bestond uit het invullen van een sturende vragenlijst en werd gehouden nadat de Kerngroep een enquête onder buurtbewoners had gehouden. De door Dokvast weergegeven uitkomst van de ingevulde vragenlijsten wordt door Dokvast wel heel positief weergegeven. Deze strookt absoluut niet met de door bewoners naar voren gebrachte wensen en zorgen.

De wensen uit de buurt sluiten aan op de beleidsteksten uit het huidige bestemmingsplan:

Bestemmingsplan Veemarktkwartier⁴

(5.3.1.1.): De functies *buiten het kerngebied* (Tivolistraat, Dunantstraat, St. Josephstraat) gaan uit van gemengde doeleinden en wonen, naargelang de aansluitende context om zachte overgangen te bekomen van centrum stedelijke dynamiek naar *rustig woongebied*.

Update Stedelijke Ontwikkelstrategie Wonen⁵

Eventuele toevoeging van ruimte voor winkels is dan ook niet wenselijk (...). Het ligt niet voor de hand om horeca te realiseren die zelfstandig publiek trekt (...).

Alternatief voorstel 1

In plaats van de beoogde horeca in het Duvelhok is te denken aan andere invullingen. Er zijn veel functies voor het Duvelhok die wel aansluiten bij het karakter van de buurt zoals: een huisartsenpost, kunst en cultuur (vergelijkbaar met NS16), kleinschalige bedrijvigheid (Zzp'ers) of woningen.

⁴ https://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.0855.BSP2010008-e001/t_NL.IMRO.0855.BSP2010008-e001_index.html

⁵ <https://www.tilburg.nl/gemeente/gebiedsontwikkeling/toekomst-van-tilburg-verstedelijksopgave>

Ditzelfde probleem geldt voor een te grote concentratie huurappartementen. Er zijn nu alleen maar huurappartementen opgenomen. Tegen een hoge huurprijs betekent dit een groot verloop. Tegen een lage huurprijs een concentratie van ongewenste effecten.

Buurtbewoners vinden dat het bouwplan Duvelhof zich moet richten op gezinswoningen, op mensen die gaan samenwonen en zo twee appartementen achterlaten, op grotere appartementen voor doorstromers die zo een woning vrijmaken en op seniorenwoningen voor ouderen uit de buurt. Dit type woningen past beter bij het karakter en het woon- en leefklimaat van de buurt. Bovendien zorgt het voor het vrijmaken van woningen voor starters en doorstromers.

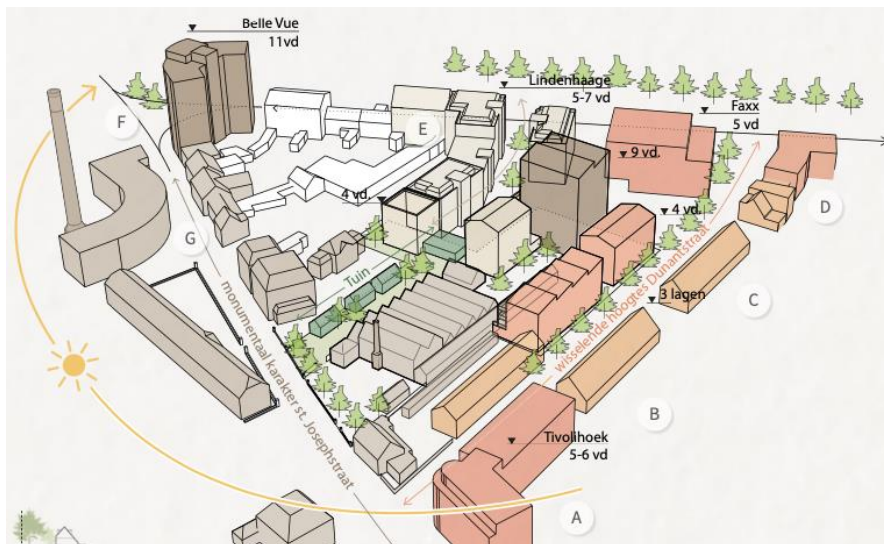
De gemeente streeft naar gedifferentieerde samenstelling van buurten en wijken. Juist in deze buurt is behoefte aan huisvesting voor (startende) gezinnen.

Alternatief voorstel 2

De Kerngroep is van mening dat een mix van doelgroepen en een mix van huur- en koopwoningen een beter woon- en leefmilieu toevoegen aan onze rustige woonwijk.

4. Bouwhoogte

Zoals reeds gezegd wordt in de plannen steeds uitgegaan van de kwaliteit en het monumentale karakter van het Duvelhok. Door het aangrenzende parkeerterrein optimaal te verbeteren en benutten zou de buurt, de omgeving en zelfs Tilburg verbeterd worden. Deze missie wordt door de bewoners graag overgenomen: Ons Duvelhok is en blijft een parel voor Tilburg! De cruciale vraag is of de beoogde verbetering met de omvangrijke bouwplannen gerealiseerd wordt. Wij denken van niet.

Figuur uit de brochure Duvelhof van Dokvast

Met name de bouwhoogte wijkt sterk af van de bestaande bebouwing. De buurt is voor een meer geleidelijke en zachte overgang. Dit doet meer recht aan de identiteit van de woonbuurt, komt meer overeen met de wensen en eisen vanuit de buurt, versterkt het woongenot en laat nog meer dan voldoende ruimte voor nieuwe woningen. Ook sluit het aan bij de principes uit de eerdergenoemde Stedelijke Ontwikkelingsstrategie Wonen.

Alternatief 3

Appartementengebouw Belle Vue is het sluitstuk van de Korte Heuvel en markeert de overgang van dit uitgaansgebied naar de daarachterliggende buurt. Stedenbouwkundig gezien is een evenwichtig bouwplan te realiseren door aan te sluiten bij de omliggende bebouwing. Dit uitgangspunt impliceert 3 bouwlagen voor woningen in de Dunantstraat en voor woningen op het aan het Duvelhok grenzende terrein wellicht een hoogteaccent van mogelijk 4 bouwlagen.

De keuze van de ontwikkelaar om geen woningen in het Duvelhok onder te brengen, leidt automatisch tot meer woningen op het buitenterrein. De Kerngroep pleit ervoor om het Duvelhok op te nemen in het programma voor de bouw van woningen.

De Kerngroep heeft op basis van buurtgesprekken, brainstormsessies en de enquête de buurtwensen verwerkt tot twee artist impressions, deze zijn te vinden op: <https://www.onsduvelhok.nl/status> onderaan de pagina vlak boven 'Waar droom jij van?'.

5. Verkeer en Publieksfuncties

Het is een buurt met karakteristieke, statige woningen en eeuwenoude bomen. De buurt vormt een rustige buffer tussen het binnenstedelijke uitgaansgebied Veemarktkwartier (incl. popcentrum 013), Korte Heuvel, Piusplein en de Piushaven. Buurtbewoners vrezen voor het toenemen van geluidsoverlast en wijzen de reeds door de gemeente gebruikte aanduiding voor de St. Josephstraat als 'doorgangsroute' dan ook met klem af. De St. Josephstraat is niet voor niets op initiatief van de gemeente ingericht als fietsstraat! Een dergelijke ontwikkeling is onverenigbaar met het beleid van de gemeente zelf.

In dit verband wordt er gewezen dat in de buurt twee scholen en een kinderdagverblijf zijn gehuisvest: De Nieuwste School (middelbaar onderwijs), Pendula (basisonderwijs) en Pendula (kinderdagverblijf). In de directe omgeving bevindt zich verder ook Panta Rhei (basisonderwijs).

Door het groot aantal kinderen dat op deze scholen verblijft, is er veel fietsverkeer in de aanvoerstraten, met name in de St. Josephstraat. Vandaar ook de maatregel van de gemeente om daar een fietsstraat van te maken en recent extra verkeersveiligheidsborden te plaatsen voor de schoolgaande kinderen!

Sint Josephstraat, Fietsstraat!

Door de al bestaande drukte rondom de onderwijsvoorzieningen is de Kerngroep van mening dat de toevoeging van publieksfuncties zoals detailhandel en horeca een negatieve ontwikkeling voor de verkeersafwikkeling in de buurt met zich meebrengt. Daarnaast is deze toevoeging ook nadelig voor het kernwinkelgebied. In de detailhandelsvisie van de gemeente Tilburg is immers een, zeer gebruikelijke, concentratiestrategie opgenomen. Tilburg, Detailhandelsvisie 2019⁷:

De 013 hoofduitgangspunten

Navolgend zijn in willekeurige volgorde de 013 hoofduitgangspunten van het Tilburgse detailhandelsbeleid geformuleerd.

1. Prioriteit bij kwaliteit bestaande structuur

- Uitgangspunt is het behoud van een fijnmazige detailhandelsstructuur in Tilburg door in te zetten op versterking van de bestaande winkelcentra.
- Dit betekent concentratie van voorzieningen binnen de hoofdstructuur (figuur 3.1), met een zo compleet en gevarieerd mogelijk aanbod.

2. Geen nieuwe detailhandel buiten hoofdstructuur

- Nieuwe detailhandelsmeters buiten de vastgelegde hoofdstructuur worden niet toegestaan, tenzij daar specifiek beleid voor geldt (zie hoofdstuk 7).

3. Terugdringen plancapaciteit detailhandel

- Per saldo streeft het beleid naar het op termijn terugdringen van de plancapaciteit voor detailhandel buiten de hoofdstructuur en aan de randen van sommige winkelgebieden (compacte centra).
- Om dit te bereiken zijn in deze visie duidelijke locatiekeuzes gemaakt en is voorzienbaarheid gecreëerd (zie ook hoofdstuk 8). Plancapaciteit kan alleen effectief worden teruggedrongen als de gemeente Tilburg, vastgoedeigenaren en ondernemers zich samen inzetten voor het saneren van ongewenste detailhandelsmeters.
- Indien sanering van detailhandelsmeters op een locatie aan de orde is, moet er gezocht worden naar passende transformatiemogelijkheden die zowel positief bijdragen aan de omgeving als aan de directe belanghebbenden,

Tekst uit de Detailhandelsvisie Tilburg 2019

In onze buurt zijn al detailhandelsbestemmingen geschrapt om deze strategie gestalte te geven. Het komt ons erg tegenstrijdig over om nu weer detailhandel toe te voegen!

Het toevoegen van zo veel woningen als het bouwplan behelst, met daaraan toegevoegd nieuwe horeca en detailhandel, zal voor veel meer verkeersbewegingen leiden en de drukte in de straten vergroten.

Alternatief 4

Geen publiekstrekende functies, horeca en detailhandel, toevoegen aan het Duvelhok en het achterliggende terrein.

6. Groenvoorzieningen

Door de dichte bebouwing die voortvloeit uit het plan van Dokvast, blijft er weinig ruimte over voor groenvoorzieningen. Het zeer actuele klimaatvraagstuk vraagt ook in stedelijke gebieden om een daarop adequaat afgestemd beleid. Stenen houden veel warmte vast. Daarom zijn klimaatadaptatie, biodiversiteit en groen belangrijke thema's in de opgave om wijken en buurten leefbaarder te maken en te houden. Dat is ook de ambitie van de gemeente Tilburg. Inmiddels wordt hard gewerkt aan het uitvoeren van de plannen die hiervoor ontwikkeld zijn. Een duidelijk voorbeeld hiervan is het terugdringen van het autoverkeer in en rond de binnenstad en het aanplanten van veel groen op daarvoor vrijgemaakte plekken.

⁷ https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0855.BSP2020041-a001/b_NL.IMRO.0855.BSP2020041-a001_bijlage3.pdf

In het plan Duvelhof - hoe fraai ook omschreven en afgebeeld in de brochure - zet groen niet echt zoden aan de dijk. Tussen de steenmassa's krijgt groen amper de ruimte.

Alternatief 5

Door in het Duvelhok zelf ook woningen te realiseren, kan er rond het Duvelhok ook meer groen worden toegevoegd. In plaats van parkeervoorzieningen en terras zouden hier gezamenlijk groen of de tuinen voor de Duvelhokwoningen kunnen komen (zie de 3D-animaties op de website van Ons Duvelhok: <https://www.onsduvelhok.nl/status>).

7. Conclusie

Het voorgelegde plan doet geen recht aan het in balans zijn van People, Planet en Profit. Het richt zich op een woonmilieu dat gericht is op Profit (met een prachtig red-het-Duvelhok-sausje). Deze ontwikkelaar kiest voor een commercieel georiënteerd bouwplan.

B&W en de gemeenteraad dienen oog te hebben voor de belangen van de bewoners van hun stad en deze ook ter harte te nemen. Het gaat hier om het bewaken van het woon- en leefklimaat van een rustige en karakteristieke buurt voor de People van Tilburg, zoals opgenomen in de Omgevingsvisie van Tilburg:

Omgevingsvisie Tilburg 2040⁸

“De Omgevingsvisie richt zich op Tilburg als vitale, duurzame stad in een moderne netwerksamenleving. De ontwikkelingen in de economie, de maatschappij en de leefomgeving gaan niet ten koste van elkaar, maar sluiten op elkaar aan en versterken elkaar. People, planet en profit zijn in balans.

People: Het is prettig wonen en werken in Tilburg, een stad met veel verschillende woonbuurten en verschillende soorten werklocaties. De woonmilieus passen bij de leefstijl van de mensen.”

De buurt is zeker niet tegen alle ontwikkelingen. De brochure ziet er prachtig uit, delen van de geschetste architectuur en toepassing van materialen spreken zeker aan. Het is te begrijpen dat er nieuwe woningen gebouwd moeten worden in Tilburg, ook in de buurt waar Rijksmonument Duvelhok staat.

In een co-creatie zouden bewoners samen met de projectontwikkelaar en de gemeente plannen voor het Duvelhok e.o. gaan uitwerken. “Wij starten met een leeg vel”, was destijds het uitgangspunt. Helaas is dat in de praktijk door gemeente en Dokvast niet waargemaakt.

⁸ <https://www.commissiemer.nl/projectdocumenten/00003841.pdf>

▲ Het Duvelhok, in 1862 gebouwd als katoenspinnerij, in de St. Josephstraat. © Pix4Profs / Joris Buijs

Plannen rond Duvelhok zijn terug bij een leeg vel

TILBURG - Het Duveldorp is terug bij af. Projectontwikkelaar Dokvast is gevraagd met een nieuwe opzet te komen voor deze toekomstige woon- en werkbuilt rondom het textielergoed het Duvelhok. Die zou ook zoveel mogelijk moeten worden gedragen door de bewoners van de omliggende straten.

Ben Ackermans 15-11-21, 19:15 Bron: BD

Artikel BD, Plannen terug bij een leeg vel!

Het is aan de politiek om de ontwikkeling van het Duvelhok e.o. in balans te houden met de identiteit van de buurt. Het dient een rustige woonwijk te blijven die ruimte biedt voor verschillende doelgroepen. De bouwhoogten moeten aansluiten op de directe omgeving. Als aan deze voorwaarden wordt voldaan, kunnen er nog steeds voldoende woningen gerealiseerd worden en kan het Duvelhok als historisch monument voor de wijk en voor Tilburg behouden blijven.

*De Kerngroep wordt gevormd door: Armin Becker, Jean-Pierre Bertens, Mariëlle Hoefnagels, Karen Leurs, Toine Peerboom, Toine Rijnen, Bas Roozen, Andries de Wilde, Inge van de Vorst en Claudia Zurink
Bij het opstellen van dit gekwalificeerd advies heeft de Kerngroep ondersteuning gekregen van Peter Nouwens en Laurens Elzinga in de rol van extern procesbegeleider.*

